

PAGUS SILENSI

Redakcja: Karolina Klimek
Tłumaczenie, transkrypcja: Maciej Mamet
Wstęp: Karolina Klimek
Wprowadzenie: Maja Kwiecińska
Projekt graficzny i skład: Magdalena Koziak-Podsiadło
Fotografia: Karolina Klimek

© Copyright by Stowarzyszenie
MUZEUM ZIEMI NIEMCZAŃSKIEJ

Niemcza 2022

Zadanie sfinansowano ze środków Unii Europejskiej w ramach poddziałania 19.2. „Wsparcie wdrażanie operacji w ramach strategii rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność” objętego Programem Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020 dla operacji realizowanych w ramach projektu grantowego Stowarzyszenia „Ślężanie - Lokalna Grupa Działania” pn.: „PAGUS SILENSI. Przewodnik po wybranych zasobach dziedzictwa historyczno-kulturowo-przyrodniczego”. Publikacja opracowana przez MUZEUM ZIEMI NIEMCZAŃSKIEJ. Instytucja Zarządzająca PROW 2014-2020 Minister Rolnictwa i Rozwoju Wsi.

Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich, Europa inwestująca w obszary wiejskie.

MIS ŚLĘŻYSŁAW

PAGUS SILENSI

*Przewodnik po wybranych
zasobach dziedzictwa
historyczno-kulturowo-przyrodniczego*

Próżno by szukać mikroregionu w Polsce, który mógłby się równać z dawnym krajem Ślązan (*Pagus Silensi*). Wyjątkowość swą zawdzięcza on przede wszystkim niepowtarzalności lokalnych zasobów, ale i rodzajowi subtelnej energii, którą nie wszyscy sobie uświadamiają, choć wszyscy czują. Niezwykłość tą tworzy m.in. unikalne połączenie: wielowiekowej historii, bogactwa dziedzictwa materialnego (architektury, różnorodnych zabytków ruchomych), pięknej przyrody ożywionej i nieożywionej, przeszłych kultur oraz ducha tej ziemi. I nie przemawia tu przez nas lokalna megalomania, ale właśnie owe bogate źródła.

Dobitnie potwierdzają to również (często nieprzebadane) dokumenty przechowywane w bibliotekach oraz archiwach. I na ten rodzaj dziedzictwa chcielibyśmy tym razem zwrócić uwagę tą skromną publikacją. Pośród bardzo wielu cennych zabytków piśmiennictwa śląskiego możemy tu znaleźć archiwalia mniejszej rangi, ale za to bezcenne dla wiedzy o tym jak i czym żyli nasi poprzednicy 200, czy 300 lat temu. Dzięki m.in. takim przykładom jak wiejska księga ławnicza z Przerzeczyna - Zdroju (*Schöppenbuch*), czy testamenty (w postaci szczegółowych inwentarzy majątkowych) gospodarzy z Sulistrowic, poznajemy dość dokładnie aspekty życia społecznego, prawnego, obyczajowego konkretnych osób. Jesteśmy dziś w stanie odtworzyć gdzie mieszkali, jakimi problemami i radościami żyli, a nawet jakich garnków używali. To pozwala chwilami niemal przenieść się w czasie, a na pewno zmienić przekonania na wiele tematów związanych z przeszłością. Na potrzeby niniejszej publikacji przyjęliśmy, że *Pagus Silensi* stanowi dzisiejszy teren LGD Ślązanie. Co jest tożsame z centralną częścią obszaru, który przed ponad 1000 lat tworzył terytorium plemienne Ślązan. Pośrodku niego stoi góra Śląza stanowiąca nie tylko

czołowy element krajobrazu, ale i miejsce identyfikacji regionalnej.

Celem działalności *Muzeum Ziemi Niemczańskiej* jest inspirowanie do odkrywania, ożywiania oraz ochrony lokalnego dziedzictwa. To także budowanie społeczeństwa świadomego przeszłości, gdyż wpływa ona na naszą przyszłość. Pragnęlibyśmy by publikacja ta mogła być przydatna nie tylko historykom, lokalnym nauczycielom, regionalistom, ale i zwykłym mieszkańcom tych terenów, którzy z pewnością odkryją tu wiele ciekawych informacji o swej małej ojczyźnie.

KAROLINA KLIMEK

Stowarzyszenie

MUZEUM ZIEMI NIEMCZAŃSKIEJ

Ziemie dookoła masywu Ślęży, dzięki sprzyjającym warunkom przyrodniczym oraz położeniu przy szlakach handlowych, zamieszkane są przez człowieka od wieków. Najstarsze ślady osadnictwa pochodzą z czasów neolitycznych, czyli z młodszej epoki kamienia, i sięgają nawet 4500 lat p.n.e. Przez cały okres działalności człowieka na tych ziemiach powstawały niezliczone wytwory kultury – przekształcano krajobraz, wznoszono budowle o różnym przeznaczeniu i przede wszystkim wytwarzano przedmioty codziennego użytku, które odnajdowane dzisiaj trafiają najczęściej do kolekcji muzealnych. Szczególnym rodzajem tej twórczości człowieka były dokumenty, których wybór prezentowany jest w niniejszej publikacji.

Obszar, o który mowa, należał we wczesnym średniowieczu do terenów zamieszkiwanych przez słowiańskie plemię Ślęzan, którzy swoją nazwę brali od góry Ślęży. Z kolei od Ślęzan wywodzi się nazwa całej krainy geograficznej, Śląska. Znaczenie tego plemienia podkreśla to, że Ślężanie pojawili się nawet pod łacińską nazwą *Pagus Silensi* w kronice Thietmara, biskupa Merseburga, napisanej w XI wieku jednej z ważniejszych kronik niemieckich. Przez teren plemienny przechodził w starożytności sławny szlak bursztynowy, a potem istotny szlak handlowy z Wrocławia do Pragi, którego istotnym elementem było miasto Niemcza. Były to więc ziemie położone na uboczu, ale w pobliżu dużych ośrodków. Region miał charakter rolniczy i rozwijał się dość dobrze aż do XIX wieku, gdy jego znaczenie spadło, ze względu na słabe uprzemysłowienie. Jednocześnie był chętnie odwiedzany przez coraz liczniejszych turystów, którzy podziwiali jego kulturę i historię oraz dziedzictwo przyrodnicze. A i dziś góra Ślęza i okolicz-

ne miejscowości

SKRÓCONA BIBLIOGRAFIA:

Eysymontt, Rafał i Janusz Murczkiewicz, *Przewodnik historyczny po ziemi niemczańskiej =: Historischer Führer durch das Nimptscher Land*, Niemcza 2006.

Illig, Martin, *Der Kreis Nimptsch im Laufe der Geschichte: ein Beitrag zur Heimatkunde*, Nimptsch 1922.

Kraina Niemczą zwana: edukacja ekologiczna społeczeństwa gminy Niemcza, red. Danuta Michałowska-Gawlik, Niemcza 1995.

Niemcza, red. Marta Młynarska-Kaletynowa, *Atlas historyczny miast polskich. T. 4 Śląsk, z. 4*, Wrocław 2003.

Schölzel, Jürgen i Agata Sierka, *Pozdrowienia z Niemczy: stare pocztówki z miasta i okolic = Herzliche Grüße aus Nimptsch: alte Ansichtskarten einer kleinen Stadt und ihrer Umgebung*, Niemcza: Dzierżoniów 2003.

gebenst Bitte vor, uns beÿ unseren Gerechtsamen zu schützen, und dahin Verfügung zu treffen, daß wir in unserer Nahrung nicht ferner beeinträchtigt werden mögen. In diesem Vertrauen beharren wir mit der größten Hochachtung

Eines Wohllöblichen Magistrats

ganz gehorsamste
Johann Heinrich Landeck
Johann Siegmund Grundmann.

ochronę naszych praw i podjęcie odpowiednich działań, abyśmy nie doznawali dalszych uszczerbków w naszym handlu.

Wielce Szanownemu Magistratowi

całkowicie posłuszni
Johann Heinrich Landeck
Johann Siegmund Grundmann.

ine Person mit schuldigstem Dank erkennen wird, und wir in dergleichen und andern Fällen nach Möglichkeit zu verschulden erbötig und bereit sind. Zu Urkunden dessen haben Wir jetziger Zeit Assessor und Elteste diesen Lehrbrief eigenhändig unterschrieben, und mit unserm gewöhnlichen Handwercks Siegel bekräftiget. So geschehen Nimptsch den 31te Martz 1785.
v(on) Mogge Senator et pro tempore Assessor.
Johan Schimelpfaning Ober Ältester
Christian Gottfried Groß Neben Eltester.
Johann Christoph Kindler als Lehrmmeister.

Na dowód czego, My, podówczas Asesor i Starsi, podpisaliśmy własnoręcznie niniejszy list czeladniczy i potwierdziliśmy go naszą zwyczajową pieczęcią cechową. Działo się w Niemczy, dnia 31 marca 1785.
v(on) Mogge rajca i podówczas asesor
Johan Schimelpfaning starszy cechu
Christian Gottfried Groß podstarszy cechu
Johann Christoph Kindler jako mistrz-nauczyciel

Daß wir Bezahlung vor unsere Pferde per zwey hundert vierzehn Rth. 20 ggr. und zwar ein ieder wie wir uns selbst unter einander verglichen, und oben beÿgesetzt ist, richtig und baar empfangen, Einsolches bezeugen unsere Nahmens unterschriefften, welche unser Bevollmächtigter Hanß Frimbsdorff, weilen wir des Schreibens nicht kundig, unterschrieben hat. Nimbsch den 13 Septemb. Anno 1744.

Johannes Friembßdorf

Susanna Kaubin

Hannß Christof Rötig

Friedrich Koblitz

David Giesmann

To, że zapłatę za nasze konie w wysokości dwustu czternastu talarów Rzeszy i 20 dobrych groszy, a także po wzajemnym porównaniu i zgodnie z powyższym załącznikiem otrzymaliśmy prawidłowo i w gotówce, poświadczają nasze imienne podpisy, które, w związku z nieznajomością przez nas pisma, złożył nasz pełnomocny Hanß Frimbsdorff. Niemcza dnia 13 września 1744.

Johannes Friembßdorf

Susanna Kaubin

Hannß Christof Rötig

Friedrich Koblitz

David Giesmann

||
||
||

||
||
||

21.	Dem Stief-Sohne Johann Carl Kretsch- mer untrem 29ten Maÿ dieses Jahres das annoch rückständig gewesene Vatertheil bezahlt, a 3 rl [Reichs Thaler] 12 Sg [Silber- groschen]	4	6	-
	Summa	36	14	6

Einsolches

Attestiren hiermit Grossilsterwitz den 15te Juny 1801.

Gottfried Weiß

Gerichscholtt und Semtliche gerichte alda.

21.	Pasierbowi Johannowi Carlowi Kretschme- rowi 29 maja tego roku wciąż zaległą ojcowiznę zapłacono, a 3 talary 12 groszy	4	6	-
	Suma	36	14	6

To wszystko potwierdzam niniejszym, Sulistrowice, dnia 15 czerwca 1801 r.

Gottfried Weiß

Sołtys i sędzia tamże.

ŹRÓDŁO

Archiwum Państwowe
we Wrocławiu Oddział
Kamieniec
Ząbkowicki, Akta Sąd
Obwodowy w Świdnicy

7. Za modlitwy pogrzebowe w oby wsiach	-	3	6
8. Dla niosących trumny, wraz z ofiarnym	-	11	9
9. Na mszę za zmarłych w Mysłakowie	-	10	-
10. Za piwo przy pochówku	-	2	-
11. Kowalowi za gwoździe	-	-	9
12. Za trumnę	2	20	-
13. Josephowi Klennerowi za przywóz posiłków	-	2	-
14. Miltscherowi napiwek za posiłki	-	2	-
15. Za przewóz trumny zapłacono	-	3	-
16. Gorgowi Bönschowi za zaproszenie towarzystwa na pogrzeb	-	6	-
17. W trakcie inwentaryzacji towarzystwu kupiono 3½ kwarty gorzałki za	-	14	-
18. Za 4 kwarty piwa	-	2	6
19. Kupiono pół kwarty masła	-	5	-
20. Za światła zapłacono	-	1	6
21. Na mszę świętą wraz z intencją za zmarłych w Dzierżoniowie zapłacono	1	-	-
22. Za mszę w intencji zmarłych w Nasławicach	-	10	-
23. W poniedziałek jeszcze za 1 kwartę gorzałki	-	4	-
Na 6 marca wydatki w sumie	10	28	6

Wartości opisanych w inwentarzu [artykułów] oszacowano na:
 Talary Srebrne śląskie grosze Fenigi

Bydło i drób	50	-	-
Sprzęty tkackie	11	6	-
Pościele	20	-	-
Wozy i oporządzenie końskie	12	12	-
Sprzęty domowe	11	6	-
Suma	105	-	-
Franz Most.			

ŹRÓDŁO
 Archiwum Państwowe we
 Wrocławiu Oddział
 Kamieniec Ząbkowicki,
 Akta Sąd Obwodowy
 w Świdnicy

Dein Hertz soll seÿn Zu Gott gericht
 so bald die Morgen Röthanbricht
 Und Wen sich Finde der Abend Ein soll
 auch dein Hertz beÿ Jesu seÿn.
 Dieses Wünschet am Tage Deiner Wiedergeburch Dein
 Treuer Pathe Carl Gottlieb Schlumß

Nimptsch d(en) 27te [Appil] 1793.

Twoje serce będzie z Bogiem,
 Gdy tylko poranek czerwienią rozbłyśnie,
 A gdy nastanie wieczór,
 Twoje serce również będzie z Jezusem.
 Tego życzy Ci w dniu twoich Powtórnych Narodzin*
 wierny ojciec chrzestny Carl Gottlieb Schlumß

Niemcza, dnia 27 [kwietnia] 1793 r.

INFORMACJA

O DOKUMENCIE

Ręcznie spisane
 i dekorowane życzenia,
 które dodatkowo były
 odpowiednio składane
 oraz obite lakową pieczęcią
 z odciskiem pieczętnym
 nadawcy jak to było
 w zwyczaju do XIX wieku.

ŹRÓDŁO

Archiwum Państwowe
 we Wrocławiu Oddział
 Kamieniec Ząbkowicki,
 Akta Miasta Niemczy

* Powtórne Narodziny (niem. Wiedergeburt) – termin używany na określenie chrztu.

Schutzes- und [-] versichert, sich zuerfreuen haben
wird. Nimbsch den Achtzehend[en] [...]ris Anno 1743.

H.H. Burgermeister und Rathmanns
Franciscus Tobias Gattermann
E. [A. Reich]
F. H. Herratinger
E. L. Hüttel
E. G. Hoppe
Gottfried Lincke

się ochroną i zabezpieczeniem władz. Niemcza dnia
osiemnastego [...] roku 1743.

Panowie Burmistrz i Rajcy
Franciscus Tobias Gattermann
E. [A. Reich]
F. H. Herratinger
E. L. Hüttel
E. G. Hoppe
Gottfried Lincke

